

Wyrok z dnia 3 lutego 2006 r., I CK 334/05

Artykuł 109 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (jedn. tekst: Dz.U. z 2000 r. Nr 80, poz. 904 ze zm.) ma zastosowanie także wówczas, gdy twórca należący lub reprezentowany przez organizację zbiorowego zarządzania prawami autorskimi zawarł umowę bezpośrednio z podmiotem korzystającym z utworu.

Sędzia SN Gerard Bieniek (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Teresa Bielska-Sobkowicz

Sędzia SN Jan Górowski

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Jacka U. przeciwko "H.L.P.", spółce z o.o. w W. o zapłatę, po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 3 lutego 2006 r. kasacji powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 27 stycznia 2005 r.

uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 10 lutego 2004 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo o zasądzenie od spółki z o.o. "H.L.P." kwoty 62 729,80 zł tytułem dodatkowego wynagrodzenia w związku z wykonaniem umowy z dnia 27 marca 2001 r. Ustalono, że w ramach prowadzonej działalności gospodarczej polegającej na dystrybucji książek powód – z zawodu grafik – kupował książki pozwanej spółki, która wystawiała faktury z odroczonym terminem płatności. Z tego tytułu po stronie powoda powstało zadłużenie. W dniu 27 marca 2001 r. doszło między stronami do zawarcia umowy, na podstawie której powód zobowiązał się dostarczyć zdjęcia – odbitki i diapozytywy do przewodnika "Tatry i Podhale" oraz przenieść na pozwaną spółkę wyłączne prawa ich użycia we wszystkich publikacjach pozwanej. Pozwana

spółka zobowiązała się zapłacić powodowi wynagrodzenie w wysokości 40 zł za jedno zdjęcie i 50 zł za jeden diapozytyw. Powód wykonał te prace i wystawił pozwanej spółce dwa rachunki na kwoty 8400 zł i 1470 zł, które – zgodnie z poleceniem powoda – zostały zaliczone na poczet uznanego przez niego zadłużenia wobec pozwanego. Pozwana spółka w dniu 10 stycznia 2003 r. skierowała do powoda ostatecznie wezwanie o zapłatę kwoty 36 159,16 zł. Powód w odpowiedzi zaproponował, aby pozwana pokryła jego zadłużenie przez zwiększenie wynagrodzenia z umowy zawartej w dniu 27 marca 2001 r. przy zastosowaniu stawek przewidzianych w tabelach wynagrodzeń zatwierdzonych przez Związek Polskich Artystów Fotografików. Pozwana spółka nie wyraziła na to zgody, co spowodowało wytoczenie powództwa.

Oddalając powództwo, Sąd Okręgowy podniósł, że powód zawierając sporną umowę działał z pełną swobodą i świadomością i brak jakichkolwiek podstaw do zastosowania art. 388 k.c. Odnośnie do stawek przewidzianych w tabelach wynagrodzeń zatwierdzonych przez Związek Polskich Artystów Fotografików Sąd ustalił, że zgodnie z art. 108 ust. 3 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (jedn. tekst: Dz.U. z 2000 r. Nr 80, poz. 904 ze zm. – dalej: "Pr.aut.") mają one zastosowanie jedynie do umów zawieranych przez organizację zbiorowego zarządzania prawami autorskimi. Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 27 stycznia 2005 r. oddalił apelację powoda, dzielając ocenę prawną Sądu pierwszej instancji.

Wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżył powód kasacją. Jako podstawę kasacyjną wskazał naruszenie art. 109, 104 ust. 1, art. 105 ust. 1, art. 106 ust. 3 oraz art. 43 w związku z art. 17 Pr.aut., a także naruszenie przepisów postępowania, co miało istotny wpływ na wynik sprawy. Domagał się zmiany zaskarżonego wyroku przez uwzględnienie żądania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Istota sporu sprowadza się do odpowiedzi na pytanie, czy istnieje prawne uzasadnienie żądania powoda, który domaga się podwyższenia wynagrodzenia ustalonego w umowie zawartej z pozwaną spółką w dniu 27 marca 2001 r. Powód – występując bez profesjonalnego pełnomocnika w obu instancjach – wskazywał na uzasadnienie swego żądania art. 388 k.c. oraz przepisy ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Zastosowanie art. 388 k.c. nie znajdowało w okolicznościach

sprawy uzasadnienia, co przekonująco wykazał w swoich motywach Sąd Apelacyjny.

Szerszej uwagi wymaga zarzut naruszenia przepisów ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, a w szczególności art. 109, który stanowi, że postanowienia umowne mniej korzystne dla twórców, niż wynikałoby to z tabel, o których mowa w art. 108 ust. 3, są nieważne, a ich miejsce zajmują odpowiednie postanowienia tych tabel. Artykuł 108 ust. 3 Pr.aut. przewiduje, że komisja w składzie określonym przez ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego zatwierdza lub odmawia zatwierdzenia przedstawionych przez organizację zbiorowego zarządzania tabel wynagrodzeń za korzystanie z utworów lub artystycznych wykonawców objętych zbiorowym zarządzaniem. Jest poza sporem, że takie tabele wynagrodzeń określające stawki minimalne honorariów autorskich za wykorzystanie utworów fotograficznych zostały przedstawione przez Związek Polskich Artystów Fotografików i – zatwierdzone przez stosowną komisję – weszły w życie z dniem 26 lipca 2001 r. Odmawiając ich zastosowania, Sąd Apelacyjny wskazał na ugruntowany w literaturze i orzecznictwie pogląd, że art. 109 Pr.aut. ma zastosowanie do postanowień umów zawieranych przez organizacje zbiorowego zarządzania z korzystającymi, jak i do umów zawieranych przez twórców i artystów wykonawców z tymi organizacjami. Przepis ten nie dotyczy umów zawieranych przez twórców i artystów wykonawców z korzystającymi. Tabele wynagrodzeń nie mają więc zastosowania do indywidualnie zawieranych umów w relacji między działającymi we własnym imieniu i na własny rachunek twórcą a podmiotem zainteresowanym nabyciem praw autorskich. Na taki zakres przedmiotowy art. 109 Pr.aut. wskazuje też – zdaniem Sądu Apelacyjnego – jego zamieszczenie w rozdziale 12 „Organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi”.

Zagadnienie sprowadza się więc do rozstrzygnięcia przedmiotowego zakresu stosownie do art. 109 Pr.aut. Wbrew stanowisku Sądu Apelacyjnego problem ten wywołuje rozbieżność w doktrynie, a orzecznictwo Sądu Najwyższego wprost nie dotyczyło tej problematyki.

W hipotezie art. 109 używa się sformułowania „postanowienia umowne mniej korzystne dla twórców”, co uzasadnia wniosek, że obejmuje ono zarówno umowy zawierane przez podmioty praw autorskich lub pokrewnych, jak i umowy zawierane przez organizacje zbiorowego zarządzania tymi prawami, jeśli ich przedmiotem jest

wynagrodzenie należne twórcom i artystom wykonawcom. Zasadny jest także wniosek, że zatwierdzone tabele wynagrodzeń wywierają skutek prawny w stosunku do danej organizacji, tabele są bowiem ustalone przez konkretną organizację zbiorowego zarządzania prawami autorskimi i pokrewnymi, na rzecz reprezentowanych przez daną organizację twórców i stanowią suwerenną decyzję tej organizacji. Odmienne stanowisko, dopuszczające stosowanie zatwierdzonych tabel wynagrodzenia w stosunku do twórców niebędących członkami danej organizacji, prowadziłooby w istocie do naruszenia swobody zawierania umów. Prowadzi to do wniosku, że postanowienie art. 109 Pr.aut. nie dotyczy twórców niezrzeszonych w organizacji zbiorowego zarządzania, przepis ten znajduje natomiast zastosowanie do umów zawartych przez organizację zbiorowego zarządzania z korzystającymi z utworów oraz do umów zawartych bezpośrednio przez samego twórcę należącego lub reprezentowanego przez organizację zbiorowego zarządzania z korzystającymi z utworów. Jedynie w wypadku, gdy twórca nie należy do żadnej organizacji zbiorowego zarządzania i sam zawiera umowę, brak podstaw dla których nie mógłby ustalić innych stawek wynagrodzenia, niż działająca na danym polu organizacja zbiorowego zarządzania.

Artykuł 109 Pr.aut. nie powinien być także stosowany do twórcy, który należy do organizacji niemającej zatwierdzonych tabel wynagrodzeń. Jeżeli na danym polu działa inna organizacja zbiorowego zarządzania, która ma zatwierdzone tabele wynagrodzeń, to mogą one jedynie *per analogiam* służyć za punkt odniesienia dla określania wysokości odszkodowania lub korzyści uzyskanej bez podstawy prawnej. Nie można więc podzielić poglądu Sądu Apelacyjnego, że art. 109 Pr.aut. nie znajduje zastosowania do umów zawartych bezpośrednio przez samego twórcę z korzystającym z utworu. Ten pogląd nie jest uzasadniony wówczas, gdy umowę z korzystającym z utworu zawarł twórca należący organizacji zbiorowego zarządzania lub przez nią reprezentowany. Ponieważ u podstaw oddalenia apelacji w niniejszej sprawie legło to odmienne stanowisko, zaskarżony wyrok nie mógł się ostać w świetle zarzutów kasacji, które w tym względzie okazały się uzasadnione. Przynależność powoda do organizacji zbiorowego zarządzania nie była zakwestionowana, bezsporny jest też fakt, że w sprawie przedstawiono zatwierdzone tabele wynagrodzeń. Nie jest więc uzasadniony pogląd, że w okolicznościach sprawy powód nie mógł się powołać na treść art. 109 Pr.aut. Gdyby zaś okazało się, że organizacja zbiorowego zarządzania, której powód jest

członkiem, nie ma zatwierdzonych tabel wynagrodzeń, a takie tabele ma inna organizacja zbiorowego zarządzania działająca w tym samym polu eksploatacji, wówczas zastosowanie tych tabel jest możliwe w drodze analogii.

Mając powyższe na względzie, na podstawie art. 393¹³ k.p.c. w brzmieniu obowiązującym do dnia 6 lutego 2005 r., orzeczono, jak w sentencji.